

Одеська обласна організація

Інформаційний бюлетень

№ 10

лютий 2021 р.

Компенсація за невикористану відпустку 2021 р.

Компенсація за невикористану відпустку: коли виплачується

Порядок оплати надання відпусток визначений Законом "Про відпустки" від 15.11.1996 № 504 (далі – Закон про відпустки) та КЗпП.

Повністю замінити відпускну на компенсацію за невикористану відпустку без звільнення працівника не можна (ст. 2 Закону про відпустки). Це можливо тільки частково на таких умовах (ст. 24 Закону про відпустки):

- це винятково бажання співробітника (не працедавця), тобто від працівника має бути заява на компенсацію за невикористану відпустку;
- співробітник повинен бути старше 18 років. Якщо він 18 років чи молодший, то він повинен повністю використовувати свою щорічну відпустку, а не замінити її компенсацією (абз. 5 ст. 24 Закону про відпустки);
- співробітник використав мінімальну тривалість щорічної та додаткової відпустки — 24 календарні дні ;
- грошова компенсація за невикористану відпустку без звільнення можлива тільки за щорічну відпустку (основну і додаткову). На соціальну додаткову відпустку “на дітей”, якщо працівниця продовжує працювати, компенсації «за заявою» НЕМАЄ. Чому так – розберемо згодом.

Право на компенсацію відпустки мають як основні працівники, так і сумісники.

Заява на компенсацію за невикористану відпустку зразок:

Місце реєстраційного номера і дати реєстрації

Директору ТОВ “Едельвейс”
Дубині Максиму Вікторовичу
бухгалтера Ващенко Марини Юріївни

Заява

Прошу виплатити мені компенсацію за невикористані 8 календарних днів щорічної відпустки за робочий рік з 27.04.2020 по 26.04.2021.

Підстави: ч. 4 ст. 24 Закону України “Про відпустки” від 15.11.1996 р. № 504.

23.06.2021 р.

Ващенко / Ващенко М.Ю.

Місце візи керівника

Приклад 1. Невикористана щорічна відпустка. Працівник має невикористану щорічну відпустку тривалістю 31 день. Тоді він повинен на

24 дні взяти відпустку. Компенсація невикористаної відпустки може бути проведена за решту 7 днів.

Наголошуємо, що 24 дні – кількість календарних днів для розрахунку відпускних 2021, який відраховується за кожен робочий рік. Якщо співробітник накопичив багато днів відпустки за кілька років, то за кожен такий рік він повинен використовувати 24 дні.

Бухгалтер має попередньо переконатися в тому, що співробітник при компенсації відпустки дійсно має "понадліміт" в 24 дні вже використаних для відпустки відповідного робочого року.

Увага: оочий рік рахується від першого дня початку роботи на підприємстві, тому не плутайте його з календарним роком, який починається 1 січня. У кожного працівника «робочий рік» свій.

Приклад 2. Невикористана щорічна відпустка мінімальної тривалості. Працівник за 2 робочих роки накопичив 48 календарних днів відпустки і хоче, щоб замість частини з них була надана компенсація відпустки. В цьому випадку йому варто взагалі відмовити, тому що за кожен робочий рік по 24 дні, і ми отримуємо $2 \times 24 = 48$, тобто у працівника немає "понадліміту".

Але одразу за прикладом 2 зробимо застереження – вже сама ця ситуація порушує законодавство, тому що ненадання щорічної відпустки повної тривалості протягом 2 років підряд заборонено (ст. 80 КЗпП).

Грошова компенсація за невикористану відпустку

Навіть якщо співробітник завзято наполягає на повній заміні його відпустки на грошову компенсацію, то бухгалтеру і керівнику слід йому твердо відмовити. Співробітник просто не має на це права, крім одного варіанта – при звільненні (про це нижче). Якщо ж роботодавець погоджується на прохання співробітника, то він ризикує отримати наступні штрафи від Держпраці за неправомірну грошову компенсацію відпустки:

- фінансовий – порушення "інших вимог трудового законодавства" (ст. 265 КЗпП) в розмірі 1 мінімальної зарплати на момент виявлення порушення в цілому по всім працівникам (6000 грн у січні-листопаді 2021 р.);
- адміністративний – "порушення вимог законодавства про працю" в розмірі від 510 до 1700 грн перший раз і від 1700 до 5100 грн за повторне порушення протягом року (абз. 2 ст. 41 КУпАП).

При цьому штраф не залежить від кількості "переплачених" днів відпустки (можливий навіть за 1 день).

Компенсація за невикористану відпустку при звільненні

Грошова компенсація за невикористану відпустку при звільненні 2021 р. – це вже обов'язок роботодавця (абз. 1 ст. 24 Закону про відпустки, ч. 1 ст. 83, ч. 1 ст. 116 КЗпП). В цьому випадку компенсуються повністю всі

невикористані дні відпустки, незалежно від ліміту "24 дня". Бухгалтер робить розрахунок днів невикористаної відпустки при звільненні за такі види відпустки (ст. 19, ст. 24 Закону про відпустки, ст. 84 КЗпП):

- щорічну основну та додаткову відпустку;
- додаткову відпустку на дітей.

При звільненні невикористана відпустка за попередні роки оплачується в повному обсязі. При звільненні співробітник повинен вирішити питання: відпустка або повна компенсація невикористаних днів відпустки, а може, частина відпустки і компенсація за решту. Це його право!

Але тут є ще один нюанс: співробітник, який звільняється, має право піти у відпустку перед звільненням, а потім бути звільненим в останній її день (ст. 3 Закону про відпустки). В такому випадку відбувається оплата відпускних перед виходом у відпустку в стандартному режимі. Отримання такої відпустки не має обмежень по її тривалості. Якщо у співробітника накопичилися дні відпустки за кілька минулих років, то він може "відгуляти" їх повністю і отримати відпускні в повному обсязі.

Наголошуємо, така відпустка може бути тільки на вимогу працівника. У стандартному випадку – компенсація відпустки. Єдиний виняток, коли працівник звільняється без права на надання такої відпустки – звільнення за порушення трудової дисципліни. У цьому випадку тільки один варіант – грошова компенсація відпускних. Однак компенсація відпускних такому працівнику виплачується обов'язково (лист Мінсоцполітики від 01.12.2016 р. № 1624/13/84-16).

Компенсація за невикористану відпустку на дітей

Нагадаємо, що соціальна додаткова відпустку "на дітей" зокрема надається, коли у працівниці є дві та більше дитини віком до 15 років або дитина з інвалідністю (усі випадки – див. ст. 19 Закону про відпустки). Дитина – це особа віком до 18 років (ст. 6 Сімейного кодексу). Також право на дану відпустку мають одинокі матері незалежно від кількості дітей до досягнення ними повноліття.

У чому особливість цієї відпустки:

- якщо працівниця звільняється – їй нараховується компенсація;

- якщо продовжує працювати – права на компенсацію немає.

Чому так? Справа у дещо відмінних формулюваннях Закону про відпустки, які встановлюють правила компенсації відпусток:

- при звільненні – компенсація відпустки включає щорічні відпустки і відпустку на дітей (абз. 1 ст. 24 Закону про відпустки);

- без звільнення – компенсація відпустки включає тільки щорічні відпустки (абз. 4 ст. 24 Закону про відпустки).

Додаткова відпустка на дітей – це соціальна, а не щорічна відпустка. Через це на неї не поширюється порядок компенсації відпусток без

звільнення (ця ж думка міститься в листі Мінсоцполітики від 19.01.2017 № 132/0/101-17/284, далі – Лист № 132).

Крім того, додаткова соціальна відпустка “на дітей” має низку нюансів, які слід врахувати:

- по ній інакше рахується рік. Право на дану відпустку виникає не за робочий рік, а за календарний;
- якщо право на дану відпустку виникло тільки за однією підставою, то щорічна тривалість такої відпустки 10 днів. Якщо за декільком – максимум 17;
- ці 10 днів на частини ділити не можна;
- терміну давності відпусток “на дітей” немає, і працівниця при звільненні отримає в повній мірі за всі невикористані дні такої відпустки.

Як наслідок, вести розрахунок днів на таку відпустку слід окремо від такого по щорічній відпустці (лист Мінсоцполітики від 26.06.2011 р. № 208/13/116-11).

Приклад 3. Невикористана додаткова соціальна відпустка «на дітей».

Працівниця почала працювати на підприємстві 15.03.2018 року. Вона має двох дітей віком до 15 років. За 2018 рік відпустку на дітей їй не надавали, так як вона скористалася нею на минулому місці роботи (див. лист Мінсоцполітики від 31.07.2014 р. № 292/13/133-14). У 2019-2021 роках вона на “дитячу” відпустку заяву не писала. 29.03.2021 року вона звільняється.

Працівниці при звільненні слід компенсувати 30 днів відпустки (=10+10+10), тобто за 2019, 2020, 2021 роки відповідно. Причому за 2021 рік будуть усі 10 днів, незважаючи на те, що рік відпрацьований не повністю.

Увага: Додаткова соціальна відпустка «на дітей» рахується за календарний рік, а не робочий

Приклад 4. Коли накопилася і щорічна, і відпустка «на дітей». Працівниця має 24 невикористані дні щорічної основної відпустки і 10 днів відпустки «на дітей». Вона хоче:

- піти в основну відпустку на 14 днів;
- використати 10 днів відпустки “на дітей”;
- решту 10 днів основної відпустки замінити компенсацією.

Чи можна у такому разі отримати компенсацію за невикористану відпустку?

На перший погляд у прикладі 4 правило “24 дня” виконується: основна відпустка

$$(14 \text{ днів}) + \text{“на дітей”} (10 \text{ днів}) = 24 \text{ дня}$$

Однак, робити так не можна (лист Мінсоцполітики № 132). У цьому випадку працівниця взагалі не має права на компенсацію відпустки без звільнення. Навіть якщо вона піде в основну на 24 дні, то у неї залишаться 10 днів відпустки «на дітей», які не замінюються на грошову компенсацію. Тільки при звільненні грошова компенсація має бути нарахована за всі 34 дні.

За які ще відпустки немає компенсації

Не компенсуються усі інші відпустки, які не належать до щорічних:

- навчальні; творчі;
- відпустки для підготовки до участі у змаганнях;
- додаткові відпустки учасникам бойових дій, у т.ч. учасникам АТО/ООС; “чорнобильські”.

Ці всі додаткові відпустки не оплачуються, так як право на них не накопичується. Щодо “чорнобильської”, то вона взагалі не належить ні до щорічних, ні до додаткових. Це своєрідна трудова пільга (ст. 20, 21 Закону від 28.02.1991 р. № 796). Ця відпустка не пов'язана з виконанням роботи працівником і, природно, не підлягає компенсації.

Виплата компенсації за невикористану відпустку

Виплата за невикористану відпустку знову за термінами залежить від того, без звільнення або при звільненні вона відбувається:

- без звільнення – виплата може статися в будь-який момент, який повинен бути зазначений в наказі про надання відпустки, наприклад, одноразово з виплатою відпускних або одразу після використання відпустки (лист Мінсоцполітики від 07.12.2016 № 731/13 / 116-16).

- при звільненні – повинна бути виплачена в день звільнення. Якщо співробітник в цей день не працював, то виплата компенсації повинна відбутися не пізніше наступного дня після пред'явлення працівником вимоги про розрахунок (ст. 116 КЗпП).

Роботодавець повинен стежити, як виплачується компенсація за невикористану відпустку, так як оплата невикористаної відпустки з порушенням термінів виплати компенсації – штраф за ст. 265 КЗпП.

Компенсація за невикористану відпустку без звільнення

Компенсація за відпустку повинна виплачуватися в такий порядок:

- без звільнення – на підставі заяви працівника та наказу;
- при звільненні – не вимагає заяви, так як це обов'язок роботодавця.

Підставою для нарахування є сам наказ про звільнення.

Як розрахувати компенсацію за невикористану щорічну відпустку

З'ясуємо тепер, як нараховується компенсація за невикористані дні відпустки. Розрахунок за невикористану відпустку відбувається аналогічно розрахунку відпускних. Таким чином, як рахувати компенсацію за

невикористану відпустку пояснює Порядок обчислення середньої заробітної плати (постанова КМУ від 08.02.95 р № 100, далі – Порядок № 100). Отже, правила розрахунку компенсації за невикористану відпустку:

- проводимо розрахунок невикористаних днів відпустки. Нагадуємо: кількість днів для щорічних відпусток – за робочий рік, а для відпусток «на дітей» – за календарний;
- розрахунковий період беремо рівним 12 місяців до місяця нарахування компенсації;
- при розрахунку віднімаємо святкові і неробочі дні;
- розраховуємо середньоденну зарплату;
- враховуємо ті ж виплати за період, що і при розрахунку відпускних.

Розрахунок компенсації відпустки і розрахунок відпускних нічим не відрізняються! Аналогічні правила діють як для щорічних відпусток, так і для відпусток «на дітей». Зверніть увагу, що Порядок № 100 з 12 грудня 2020 року зазнав змін і правила розрахунку змінилися.

Як розрахувати дні невикористаної щорічної відпустки

Дні невикористаної щорічної відпустки визначаються пропорційно відпрацьованим дням, так як виходячи з формули розрахунку відпускних кожен відпрацьований день впливає на їх суму. Для розуміння розрахунку знову згадаємо, що таке робочий рік. Він починається з дня укладення трудового договору (ч. 1 ст. 6 Закону про відпустки) і після цього дата відліку робочого року не змінюється. Наприклад, якщо працівника прийняли на роботу 15.05.2019 р., то робочим роком для нього буде 15.05.2019 р. – 14.05.2020 р., 15.05.2020 р. – 14.05.2021 р. і так далі.

Приклад 5. Розрахунок кількості днів компенсації щорічної відпустки.

Працівник звільняється 20.05.2021 р. (останній робочий день). День прийняття на роботу – 05.12.2019 р. працівник має 24 календарних дні основної відпустки і 7 календарних днів щорічної додаткової відпустки за шкідливі умови. З дати прийому на роботу у відпустку не ходив.

Таким чином, за робочий рік 05.12.2019 – 04.12.2020 р. він має 24 +7 днів відпустки, якими не користувався.

Також в поточному робочому році працівник відпрацював 167 календарних днів (05.12.2020 – 20.05.2021). Кількість святкових і неробочих днів на цей період становить: 7 днів. У робочому році (05.12.2020-04.12.2021) всього 365 календарних днів і 11 святкових і неробочих днів.

Розрахунок кількості днів невикористаної щорічної відпустки:

- $24 \times (167 - 7) / (365 - 11) = 10,85 \approx 11$ кал. днів щорічної основної відпустки;
- $7 \times (167 - 7) / (365 - 11) = 3,16 \approx 3$ кал. дня щорічної додаткової відпустки. Виходить, що працівнику слід оплатити всього:

- 1-й рік + 2-й рік = (24+7)+(11+3) = 45 днів невикористаної відпустки.

Компенсація за невикористану відпустку: як розрахувати

Як правильно розрахувати компенсацію за невикористану відпустку підкаже формула розрахунку компенсації за невикористану відпустку:

<i>сума компенсації за невикористану відпустку</i>	=	<i>середньоденна зарплата</i>	×	<i>невикористані дні відпустки, замінні компенсацією</i>
--	---	-------------------------------	---	--

Як рахується компенсація за відпустку можна побачити на наступному прикладі. Приклад 6. Розрахунок компенсації відпускних.

Нехай працівник з прикладу 5 мав за розрахунковий період зарплату 156000 грн, лікарняні 7000 грн, на яких був 10 днів. Розрахунковим періодом буде травень 2020 – квітень 2021 р.

Розрахунок виплат за відпустку має вигляд:

- середньоденна зарплата = $(156000 + 7000) / (365 - 11) = 460,45$ грн;
- компенсація невикористаних днів відпустки = $460,45 \times 45 = 20720,25$ грн.

Таким чином, розрахунок суми компенсації за невикористану відпустку такий самий, як і відпускних.

Як оформити компенсацію за невикористану відпустку

Компенсація за невикористану відпустку має бути оформлена бухгалтерською довідкою.

Форми цих документів довільні, але з дотриманням обов'язкових реквізитами первинних документів з ч. 2 ст. 9 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" від 16.07.1999 № 996.

Розрахунок компенсації за невикористану відпустку 2021 посвідчується підписами бухгалтера-виконавця.

Компенсація за невикористану відпустку: оподаткування

Оподаткування компенсації невикористаної відпустки нічим не відрізняється від звичайних відпускних.

ПДФО і ВЗ. За компенсації відпустки ПДФО і військовий збір сплачуються на загальних підставах, так як оплата за невикористану відпустку оподатковується як зарплата (п. 164.2 ПКУ). Податкова соціальна пільга визначається так само, як і при нарахуванні звичайних відпускних. У формі 1ДФ (з 1 кварталу 2021 – додаток 4ДФ до податкового розрахунку) компенсація відпускних при звільненні проходить під кодом "101". ВЗ теж відображаємо у формі 1ДФ (додатку 4ДФ) у загальній сумі у розділі II.

ЄСВ. Внесок нараховується так саме, які на зарплату, так як компенсація відпускних – це частина заробітної плати.

Як нарахувати компенсацію за невикористану відпустку

Нарахування компенсації за невикористану відпустку в бухгалтерському обліку відбувається тими ж проводками, що і відпускних: якщо підприємство використовує резерв відпускних, то за рахунок резерву (субрахунок 471 "Забезпечення оплати відпусток"). На основі даних прикладу 6 маємо:

№	Господарська операція	Дт	Кт	Сума
1	Нарахована компенсація невикористаної відпустки	471	661	20720,25
2	Утриманий ПДФО з компенсації невикористаної відпустки ($=20720,25 \times 0,18$)	661	641	3729,65
3	Утриманий військовий збір з компенсації невикористаної відпустки ($=20720,25 \times 0,015$)	661	642	310,80
4	Нарахований ЄСВ на компенсацію невикористаної відпустки ($=20720,25 \times 0,22$)	471	651	4558,46
5	Виплачена компенсація невикористаної відпустки працівнику ($=20720,25 - 3729,65 - 310,80$)	661	471	16679,80

Стаття підготовлена за матеріалами журналу "Головбух"

Підготувала юрисконсульт Московчук Р.П.